

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

24 07 20 20р.

м. Київ

№ 953

Про завершення дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки»

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 листопада 2000 року № 522, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 року № 946/5167 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2017 року № 994), наказу Міністерства освіти і науки України від 24.12.2012 № 1479 на базі вальдорфських класів середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 195 ім. В. І. Кудряшова м. Києва проводилася дослідно-експериментальна робота за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки».

На підставі висновків комісії з питань дослідно-експериментальної роботи у навчальному процесі дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України від 03 березня 2020 року (протокол № 1)

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити звіт про завершення дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки» на базі вальдорфських класів середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 195 ім. В. І. Кудряшова м. Києва, що додається.
2. Дослідно-експериментальну роботу за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки» на базі вальдорфських класів середньої

загальноосвітньої школи I-III ступенів № 195 ім. В. І. Кудряшова м. Києва вважати завершеною.

3. Державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти» узагальнити досвід закладу загальної середньої освіти за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки», забезпечити його оприлюднення у фахових друкованих виданнях, на офіційних вебсайтах Міністерства освіти і науки України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» та здійснювати заходи щодо запровадження освітньої інновації у систему освіти України на всеукраїнському рівні.

4. Зняти статус експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня із середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 195 ім. В. І. Кудряшова м. Києва.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Мандзій Л.

Т. в. о. Міністра

Сергій ШКАРЛЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
від 14.02.2020 № 953

ЗВІТ

про завершення дослідно-експериментальної роботи за темою
«Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього
навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки»
на базі вальдорфських класів середньої загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 195 ім. В. І. Кудряшова м. Києва

Відповідно до наказу МОНмолодьспорту України від 24.12.2012 № 1479 на базі середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 195 ім. В.І.Кудряшова м. Києва з 2012 по 2019 роки проводилась дослідно-експериментальна робота за темою: «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки».

Метою дослідження було виявлення та дослідження компонентів вальдорфської педагогічної системи, реалізація яких створює умови для формування цілісного освітнього середовища закладу загальної середньої освіти.

Для реалізації означених цілей дослідження необхідно було вирішити **наступні завдання:**

- Проаналізувати ідеї вальдорфської педагогіки щодо організації освітнього процесу в контексті сучасної філософії освіти.
- Дослідити стан розробки та упровадження ідей вальдорфської педагогіки в українській та зарубіжній педагогічній науці та практиці.
- Узагальнити накопичений психолого-педагогічний досвід роботи установ вальдорфської педагогіки.
- Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність технологій, форм та методів навчання вальдорфської педагогічної системи.
- Розробити систему діагностики та моніторингу особистісного розвитку учня.

- Створити банк методичних матеріалів з використанням альтернативних педагогічних методик і технологій на основі принципів вальдорфської педагогіки.

- Дослідити та удосконалити форми організації соціального середовища дітей, батьків, вчителів.

- Оптимізувати освітній процес закладу загальної середньої освіти засобами вальдорфської педагогіки.

На виконання завдань дослідження нами було проаналізовано різноманітні підходи до понять «середовище», «педагогіка середовища» та «освітнє середовище», виокремлено структурні компоненти освітнього середовища закладу загальної середньої освіти та обґрунтовано функціональну насиченість освітнього середовища, створеного засобами вальдорфської педагогіки. Результати досліджень були представлені у ряді наукових фахових публікацій, тезах науково-практичних конференцій та у статтях науково-популярних видань (Додаток 5).

Узагальнюючи різноманітні підходи та уточнюючи поняття освітнього середовища в системі закладу загальної середньої освіти, ми вийшли на трирівневу модель, яку відобразили на рис. 1.1. (Додаток 1).

У центрі освітнього середовища – *дитина (Д)*, процеси соціалізації якої відбуваються переважно у рамках навчально-виховного процесу *закладу освіти*. З огляду на основне завдання школи функціональна насиченість середовища сучасного закладу освіти формується за такими *компонентами*:

1. *Психодидактичний*: зміст освіти; форми і методи організації навчання; система оцінювання особистісного розвитку учня; психолого-педагогічний супровід; зв'язок з педагогічною наукою.

2. *Соціальний*: особливості суб'єктів освітнього середовища; ціннісні смисли спільноти; комунікаційна сфера; діяльнісна сфера; організаційні умови та управління.

3. *Предметно-просторовий*: архітектурно-естетична організація життєвого простору; умови для переміщення та розташування учнів;

особлива атрибутка освітнього процесу; організація пришкільного простору.

Детермінантами утворення і функціонування освітнього середовища, що формують як діяльність закладу освіти, так і особистісний розвиток дитини є ті умови, за яких заклад освіти функціонує: територія (країна, регіон, місто, район тощо), особливості політичної ситуації та законодавчих процесів, соціальний склад населення, культурні цінності народу та історично сформовані традиції виховання, природне середовище тощо. В структурі середовища виокремлюємо такі зовнішні детермінанти: *культурне, ціннісне, освітнє, естетичне, природне, законодавче та інформаційне* оточення закладу загальної середньої освіти

До третього рівня структури ми відносимо те оточення, що формується під впливом інших інституцій, а саме: *сім'я* (як найближче виховне оточення) та *родина* (представники роду кількох поколінь), *ситуативні соціальні взаємодії, неформальні об'єднання* (друзі, групи за інтересом, у т.ч. творчі, туристичні, спортивні, релігійні тощо), *інші заклади виховання* (у т.ч. позашкільні), *заклади культури та мистецтва* (театри, музеї, концертні зали, кінотеатри, бібліотеки, культурні заходи, що проводяться іншими інституціями), *інші соціальні інститути* (соціальні центри, волонтерські організації, громадські об'єднання, дитячі об'єднання тощо), *органи влади та місцеве самоврядування, засоби масової інформації* (преса, телебачення, радіо, Інтернет, рекламна продукція тощо).

Важливою умовою якісного формування освітнього середовища, за Ясвіним, є когерентність (узгодженість впливу виховних ресурсів і чинників різних середовищ) та варіативність. У нашому дослідженні ми зосередили увагу на формуванні середовища закладу загальної середньої освіти засобами вальдорфської педагогіки, проте впродовж дослідно-експериментальної діяльності дійшли до висновку, що важливою умовою є врахування й зовнішніх детермінант.

Розглядаючи модель освітнього середовища (рис. 1.1), визначену нами у контексті вальдорфської педагогіки, ми конкретизували структурні елементи її предметно-просторового компонента:

архітектурно-естетична організація життєвого простору (архітектура будівлі та дизайн інтер'єру, що ґрунтується на засадах органічної архітектури; просторова структура навчальних приміщень, яка враховує людиновимірні форми; використання природних матеріалів; декорування відповідно до пори року, навчальної епохи тощо; колористика, що враховує вікові особливості учнів);

умови для переміщення та розташування учнів (мобільність меблів під час освітнього процесу, використання додаткових елементів конструювання простору (пеньки, подушки, стійки та ін.), зональність приміщення тощо);

особлива атрибутика освітнього процесу (відповідність одягу, приладдя, інструментарію тощо навчальній ситуації; використання нелінованих зошитів-альбомів, певних видів канцелярії, натуральних матеріалів (фарби з органічними пігментами, вовна, віск та ін.);

організація пришкільного простору (спортивні майданчики, приміщення з відкритим освітнім простором, майстерні, додаткові споруди (амфітеатри, альтанки тощо), ігрові еко-майданчики, зональність ігрової території, пришкільні садово-городні ділянки тощо).

Впродовж 2012-2019 рр. батьківською громадою вальдорфських класів із залученням спонсорських внесків як батьків школи, так і міжнародних організацій було відремонтовано, переобладнано та оформлено відповідно до критеріїв органічної архітектури з урахуванням рекомендацій Р. Штайнера щодо вікової колористики класних приміщень 28 навчальних кабінетів та рекреацій загальною площею 3 тис. м², що складає 60% від загальної площі будівлі СЗШ № 195, з яких:

- 18 класних кімнат та 3 класи для занять у групах (кабінети іноземної мови та музичного мистецтва);

- реорганізовано та оснащено кабінети хімії, рукоділля, технологій, майстерні для занять ремеслом та мистецтвами, учительська кімната;
- евритмічна зала, рекреації 1, 3 та 4 поверхів, спільний хол 1 поверху (Додаток 2).

Була створена концепція організації пришкільної території закладу освіти з урахуванням можливостей створення відкритого освітнього простору. У рамках різноманітних соціальних проектів учнів-батьків-вчителів зведено еко-майданчик, який включає 6 споруд:

«Амфітеатр», що вміщає до 100 учнів, «Млин» (альтанка для зберігання садового інвентаря), «Альтанка-скеледром», ігрові майданчики: «Лелеча вежа» та «Бурелом», місце для ігор та відпочинку «Струмок». Створено «Майстерню просто неба» для уроків ремесла, зокрема для епохи скульптури в 11 класі (Додаток 3).

У рамках екологічних проектів класів на пришкільній території було висаджено більше 100 саджанців дерев та кущів.

Презентація еко-майданчика широкій громадськості відбулась 30 травня 2019 року у рамках акції до Дня захисту дітей. У заході взяли участь учні батьки та вчителі вальдорфських та класичних класів СЗШ № 195, представники Інституту модернізації змісту освіти МОН України, управління освіти Дніпровського району, депутатського корпусу, засобів масової інформації. Ця подія висвітлювалась сайтами відповідних організацій та на інших інтернет-ресурсах (Додаток 3).

З метою формування екологічної свідомості учасників освітнього процесу з ініціативи старшокласників та за підтримки батьків вальдорфських класів було запроваджено проект роздільного зібрання та вивезення сміття (зокрема придбання саджанців дерев та кущів частково здійснювалась за рахунок зібраних коштів від зданих на переробку відходів паперу, пластику та металу). З ініціативи Батьківської Ради вальдорфських класів СЗШ № 195 виграла у конкурсі на отримання еко-ємкості для переробки харчових відходів. Ця ємкість наповнюється учнями та робітниками їдальні для

подальшого використання відходів у якості натуральних добрив. З цією ж метою на пришкольній території також створено та відокремлено простір для збирання листя. Серед інших проектів щодо облаштування пришкольньої території учнями вальдорфських класів у рамках епох Ботаніки створювались та доглядались високі клумби та грядки.

Наразі батьками вальдорфських класів вже розроблено ряд інших проектів для використання в освітньому процесі учнями школи, які ще потребують узгоджень та фінансування, а саме: реконструкція сараїв під шкільні майстерні, зведення тентового каркасу для натяжних конструкцій над шкільним стадіоном для використання у зимовий період, надбудова мансардного поверху для створення додаткового освітнього простору та ін.

Щодо створення умов організації простору під час освітнього процесу, окрім «відкритих класів» (Амфітеатр, Майстерня просто неба), мобільне використання простору закладу освіти реалізовувалось зокрема у рекреаціях: мобільні творчі майстерні (ліплення та живопис) та простори-конструкти для індивідуальних, групових занять, репетицій тощо. Такі простори формуються під час уроку (парти чи стільці виносяться у рекреацію, простір відділяється ширмою чи мобільною шторою), а на перерві трансформуються.

Окремим напрямом педагогічного дослідження стала концепція Бохумської моделі рухливих класів початкової школи, яка була осмислена, описана та представлена у Звіті по закінченню III (формуального) етапу дослідно-експериментальної роботи, зафіксована у Методичних рекомендація «Вчителю Вальдорфської школи» (Мезенцева О. І. (2019). *Вчителю Вальдорфської школи. (Методичні рекомендації до Освітньої програми за вальдорфською педагогікою. Перший цикл початкової освіти)*. Київ: НАІРІ) та у низці публікацій (Додаток 5).

Важливим результатом щодо реалізації концепції предметно-просторової організації освітнього простору на засадах вальдорфської педагогіки стало отримання висновків ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзеєва

НАМН України» щодо використання вальдорфських меблів в освітньому процесі закладів освіти.

Напрацювання дослідно-експериментальної діяльності вальдорфських класів лягли також в основу Інформаційного посібника «Новий освітній простір: мотивуючий простір», створеного за підтримки МОН України (Косенко Д. Ю. Новий освітній простір: мотивуючий простір. Інформаційний посібник. Заг. ред. А. Седоченко. Київ: Мінрегіонбуд України, МОН України, 2019. 251 с. URL:

https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf) та лягли в основу ряду дипломних робіт ОС «Магістр» за спеціальністю «Дизайн» студентів Київського національного університету технологій та дизайну (Додаток 5).

Особливості формування *соціального компонента* середовища Вальдорфської школи у контексті визначеної нами моделі (рис. 1.1) детермінуються такими його складовими:

- *особливості суб'єктів середовища* (статеві-вікові, національні, релігійні тощо особливості, їх цінності, установки, стереотипи та ін.);
- *ціннісні смисли спільноти* (узгоджена система ціннісних орієнтацій, етичний кодекс закладу);
- *комунікаційна сфера* (стиль спілкування та взаємодії в системі «вчитель – учень – батьки», характер взаємодії з зовнішнім світом: на місцевому, регіональному та міжнародному рівнях);
- *діяльнісна сфера* (екологічні, спортивні, соціальні та ін. проекти);
- *організаційні умови та система управління* (колегіальність та самоврядування).

Цільовим орієнтиром гармонізації соціальних відносин є дитина; основними засадами вальдорфської педагогіки є сукупність ідей про:

- підхід до дитини як найвищої цінності;
- повагу священного права дитини бути шукачем вищих духовних цінностей життя;

- збереження та розвиток творчої індивідуальності, самодіяльності й активності дитини;

- особистісно-індивідуальна орієнтованість виховних відносин, утвердження індивідуальності в усій її красі й самобутності, в прагненні до свободи і незалежності;

- забезпечення емоційно комфортної життєдіяльності дитини в освітньому середовищі;

- цінність сім'ї як основи гармонійних виховних відносин;

- необхідність співтворчості педагога і дитини;

- наступність і безперервність у вихованні з оперттям на інтереси, потреби індивідуальності;

- значущість особистості педагога як суб'єкта виховних відносин.

Метою створення виховного середовища Вальдорфської школи є гармонізація відносин:

- дитини з собою (індивідуалізація, самоприйняття, комфортність, автономність, адекватність, креативність, стійкість);

- дитини з соціумом (гуманність, соціальність, співтворчість);

- дитини з культурою (освоєння, усвідомлення, збереження, розвиток досягнень культури);

- дитини з природою (екологічна культура, глобальне мислення);

- дитини з морально-ціннісними основами життя.

У процесі реалізації моделі освітнього середовища закладу загальної середньої освіти нами була створено, апробовано та запроваджено:

1. Систему «Педагогічної інтернатури», заходів, що забезпечують удосконалення професійних компетентностей й педагогічної майстерності для роботи за вальдорфською педагогікою, яка була описана й представлена у Звіті по завершенні III (формульовального) етапу дослідно-експериментальної роботи та у низці публікацій (Додаток 5).

На базі СЗШ № 195 регулярно проводяться сесії Всеукраїнського педагогічного семінару з вальдорфської педагогіки, методологічні семінари

та курси з окремих тем та напрямів педагогічної діяльності, ключовими спікерами та викладачами яких є як українські, так і зарубіжні колеги.

2. Систему заходів щодо гармонізації стосунків школи з родиною, реалізовану шляхом запровадження:

- *Моніторингово-діагностичної* діяльності: вивчення особливостей сім'ї та її соціальних умов (анкетування при прийомі у школу, співбесіди, спостереження, аналіз продуктів творчості, опитування, відвідування дитини вдома, участь у сімейних заходах тощо).

- *Консультативної* діяльності, яка здійснюється як по проблемним так і тематичним питанням (зокрема щодо системи вальдорфської педагогіки, її інновацій, теоретичних та практичних засад, цілей та методів навчання та виховання, впливу на розвиток особистості учнів тощо) в індивідуальній та груповій формах. В консультативній діяльності застосовуються як звичайні методи, так і соціальні елементи антропософської арт-терапії.

- *Інформаційно-просвітницької* діяльності, яка відбувається як шляхом традиційних форм передачі інформації (через дошки об'яв, стенди, інформаційні листки, електронною поштою, Інтернет-форум батьків та вчителів, сайти шкіл тощо), батьківські збори, відкриті уроки, культурно-мистецькі заходи, свята та концерти, програму яких складають елементи уроків, так і через інші колективні методи інформаційно-просвітницької роботи: лекції, доповіді, тематичні семінари, батьківські зустрічі, конференції, майстер-класи, спільне опрацювання літературних джерел тощо.

- *Практично-організаційної* діяльності, яка включає:

- *фінансово-господарчу* взаємодію, що реалізується у створенні постійно діючих фінансової та господарчої робочих груп, до складу яких входять вчителі та батьки, які здійснюють цілеспрямовані форми взаємодії для вирішення окремих питань по благоустрою, ремонту, будівництва, фінансової підтримки діяльності. Важливим аспектом діяльності є сприяння залученню батьків та педагогів до соціальних проєктів (наприклад, допомоги окремим родинам);

- *культурно-мистецьку* діяльність, яка полягає в активізації та інтеграції батьків в організації дозвілля та культурно-мистецьких проєктів: гуртків, свят, майстер-класів з рукоділля та ремесел, ярмарок, театральних вистав та відкритих культурно-мистецьких заходів за програмою навчання, походів, виїзних практик, екскурсій, театральних фестивалів, середньовічних балів та інших соціальних проєктів. Це створює позитивний емоційний фон та реальне підґрунтя для співробітництва у вирішенні виховних завдань, зближує всіх учасників.

Протягом 7 років втілюється відкритий *«Культурно-просвітницький проєкт «Софія»»*, де у форматі суботніх зустрічей проводяться лекції, бесіди, майстер-класи, клуби, місця вільного спілкування тощо. Робота Проєкту здійснюється як силами педагогів школи, так і запрошених лекторів (іноземних викладачів, батьків і друзів школи) та майстрів. Силами старшокласників організовуються дитячі кімнати та кафе. Напрацювання у цьому векторі були представлені нами у Звіті по закінченню III (формувального) етапу дослідно-експериментальної роботи та у низці публікацій (Додаток 5).

3. Осмислено та запроваджено *Концепцію «життєвої орієнтації»* учнів за вальдорфською педагогікою, яку було представлено у Звіті по закінченню III (формувального) етапу дослідно-експериментальної роботи. Узгоджено та реалізуються *Рекомендовані проєкти* класів, що представлені у Додатку 4.

На основі аналізу літератури та враховуючи основні засади вальдорфської педагогіки, нами окреслено такі структурні елементи *психодидактичної складової* середовища Вальдорфської школи у контексті визначеної нами моделі (рис. 1.1):

зміст освіти, що реалізується через: концепцію навчання та виховання, яка заснована на антропософії; природовідповідність змісту програм навчання; викладання предметів художньо-естетичного та ремісничо-практичного спрямування впродовж усього циклу повної загальної середньої

освіти, запровадження таких предметів як евритмія, малювання форм, мистецтво мовлення та ін.; акцент на ціннісному, духовному ставленні до навколишнього світу; міждисциплінарність, цілісність у сприйнятті світу дитиною; «знання для життя» – зв'язок знань з практичною діяльністю;

форми і методи організації освітнього процесу, що у вальдорфській педагогіці мають свою специфіку, а саме: ритмічна організація освітнього процесу (ритм дня, тижня, року), викладання епохами, особлива структура уроків, міждисциплінарна взаємодія навчальних предметів, художньо-образне викладання (1–5 класи), реалізація феноменологічного підходу у викладанні (6–12 класи), залучення учнів до художньої та практичної діяльності та ін.;

психолого-педагогічний супровід дитини: супровід розвитку Я-індивідуального, створення індивідуальної стратегії розвитку через розгляд дитини на Психолого-педагогічних колегіям-консиліумах, на засіданнях Колегій класу, індивідуальних зустрічах з родиною тощо;

система оцінювання особистісного розвитку учня: прогрес відносно самого себе – відсутність бального оцінювання навчальних досягнень та особлива система моніторингу розвитку учня, оцінка як допомога, а не покарання.

Педагоги вальдорфських класів СЗШ № 195 беруть активну участь у створенні нормативно-правового забезпечення діяльності Вальдорфських закладів освіти України. Зокрема, відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, 2018, враховуючи «Основні характеристики (критерії) вальдорфської освіти», визначені Internationale Konferenz der Waldorfpädagogischen Bewegung (Haager Kreis) (Міжнародний форум Штайнер / Вальдорфської освіти (Гаазьке Коло)), на виконання наказу МОН України від 15.09.2014 № 1044 «Про завершення узагальнюючого науково-методичного експерименту всеукраїнського рівня «Розвиток вальдорфської педагогіки в Україні» та впровадження педагогічної системи «Вальдорфська школа» у загальноосвітніх навчальних закладах»,

педагогами школи була створена Освітня програма першого циклу початкової освіти за вальдорфською педагогікою, яка за результатами експертизи, проведеної Державною службою якості освіти, визнана такою, що відповідає Державному стандарту початкової освіти та може бути впроваджена в закладах загальної середньої освіти України (лист ДСЯО від 24.05.2018 № 01-22/238). Педагогами школи було підготовлено Методичні рекомендації щодо календарного та календарно-тематичного планування за зазначеною Освітньою програмою (Мезенцева О. І. (2019). *Вчителю Вальдорфської школи. (Методичні рекомендації до Освітньої програми за вальдорфською педагогікою. Перший цикл початкової освіти)*. Київ: НАІРІ).

Нами було також обґрунтовано *концепцію ритмічної організації освітнього процесу* за вальдорфською педагогікою з урахуванням ритму дня, тижня, року. Було розкрито *засади структури «Головного уроку»* Вальдорфської школи та гігієнічної організації навчального тижня у вигляді *моделі розкладу занять* й представлено у Методичних рекомендаціях (Мезенцева О. І. (2019). *Вчителю Вальдорфської школи. (Методичні рекомендації до Освітньої програми за вальдорфською педагогікою. Перший цикл початкової освіти)*. Київ: НАІРІ).

Педагогічним об'єднанням вчителів вальдорфських класів розроблено та затверджено Перелік рекомендованих навчальних проектів класів (Додаток 4) як засобу цілісного сприйняття матеріалу та практичного втілення набутих компетенцій.

За період проведення дослідно-експериментальної роботи педагогічним колективом було розроблено, апробовано, скореговано та запроваджено систему *оцінювання особистісного розвитку (індивідуального поступу) учня* (формувальне оцінювання), яка була представлена нами у Звіті по закінченню III (формувального) етапу дослідно-експериментальної роботи.

Важливим результатом проведення дослідно-експериментальної роботи стало збільшення кількості учнів, батьки яких виявили бажання отримувати освіту за вальдорфської педагогікою. Так, на I (підготовчому)

етапі станом на грудень 2012 року у СЗШ № 195 працювало **5** вальдорфських класів із загальною кількістю **120** учнів, на сьогодні, станом на 1 січня 2020 року у закладі освіти функціонує **18** класів (1 та 3-8 класи мають по 2 паралелі) із загальною кількістю **447** учнів. Висновки атестаційної комісії, яка досліджувала діяльність закладу освіти у 2016 році, свідчать про популярність закладу освіти на рівні міста та області, адже **52%** учнів приїздить до школи з інших районів міста та передмістя.

За період проведення дослідно-експериментальної роботи закладом освіти налагоджено співпрацю з рядом міжнародних організацій та установ:

1. Міжнародна асоціація вальдорфської педагогіки в Центральній та Східній Європі (Internationale Assoziation für Waldorf pädagogik in Mittel und Osteuropa und weiter östlichen Ländern - IAO);

2. Благодійний фонд "Друзі мистецтва виховання Рудольфа Штайнера" (FreundederErziehungskunstRudolfSteiners);

3. Міжнародна Рада Штайнер/Вальдорфської освіти «Гаазьке коло» (International Forum for Steiner / Waldorf Education) при Секції Педагогічний Наук Гетеанума (Дорнах, Швейцарія);

4. Європейська мережа батьків Вальдорфських / Штайнер шкіл. (European Network of Steiner Waldorf Parents - ENSWaP);

5. Аланус Університет Мистецтв та Соціальних наук (Німеччина) - (Alanus Hochschule für Kunstund Gesellschaft).

Налагоджено партнерські стосунки із Вальдорфськими закладами освіти країн Європи та щорічно проводять проекти учнівських обмінів та педагогічних практик, а саме зі школами

Німеччини:

Рудольф Штайнер Школа Середнього Рейну (Rudolf Steiner Schule Mittelrhein);

Вільна Вальдорфська школа м. Фройденштадт (Freie Waldorf schule Freudenstadt);

Вільна Вальдорфська школа Берліну Пренцлауер-Берг (Freie Waldorfschule am Prenzlauer Berg);

Вільна Вальдорфська школа Франкфурту-на-Одері (Freie Waldorfschule Frankfurt (Oder);

Вільна Вальдорфська школа м. Касселя (Freie Waldorfschule Kassel);

Угорщини: Вальдорфська школа «Fehérlófia» (Fehérlófia Waldorf Általános Iskola Gimnázium és AMI);

Вірменії: Вальдорфська школа «Aregnazan» (Waldorfschule "Aregnazan Bildungszentrum");

Латвії: Вальдорфська школа м. Адажі (Adazu Brivá Valdorfaskola);

Грузії: Тбіліська Вільна Вальдорфська школа (Freie Waldorfschule Tiflis).

За період проведення дослідно-експериментальної роботи налагоджено науково-методичну співпрацю з рядом наукових установ, громадських організацій, закладів вищої освіти та закладів загальної середньої освіти України, про що укладено відповідні Угоди про співпрацю.

Про результати дослідно-експериментальної роботи регулярно доповідалось на засіданнях Комісії з питань дослідно-експериментальної роботи дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів Науково-методичної ради з питань освіти МОН України, засіданнях Педагогічної ради СЗШ № 195, у рамках всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій. Ряд конференцій всеукраїнського та міжнародного рівня проводились на базі СЗШ № 195 (Додаток 6).

Зокрема на базі СЗШ № 195 26 листопада 2019 року пройшов Міжнародний Форум до 100-річчя вальдорфської педагогіки «Навчати бачити світ, любити світ, змінювати світ», співорганізаторами якого були Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, Alanus Hochschule für Kunst und Gesellschaft, IAO (Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Osteuropa und weiter östlichen Ländern e.v.), Асоціація вальдорфських ініціатив в Україні, ENSWAP (European Network of Steiner / Waldorf parents) та Управління освіти Дніпровського району м. Києва (Додаток 7).

Результати дослідно-експериментальної роботи висвітлювалось у фахових наукових виданнях (14, з них 2 – у зарубіжних виданнях), збірниках тез конференцій (33 статті), науково-популярних виданнях, в пресі, сайтах РУО Дніпровського району м. Києва, Інституту педагогіки НАПН України, ІМЗО МОН України та інших медіа-ресурсах. З використанням результатів дослідно-експериментальної роботи створено посібники, методичні рекомендації, захищено ряд магістерських робіт та дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат педагогічних наук(Додаток 5).

Науковий керівник

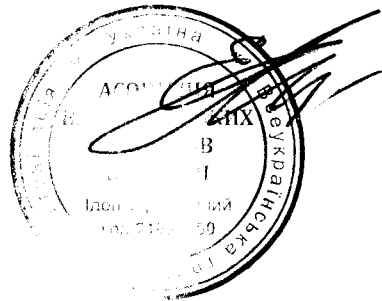
О.А. Удод

Директор

О. М. Пасічник

Науковий консультант
та координатор

О.І. Мезенцева

до Звіту про завершення дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки»

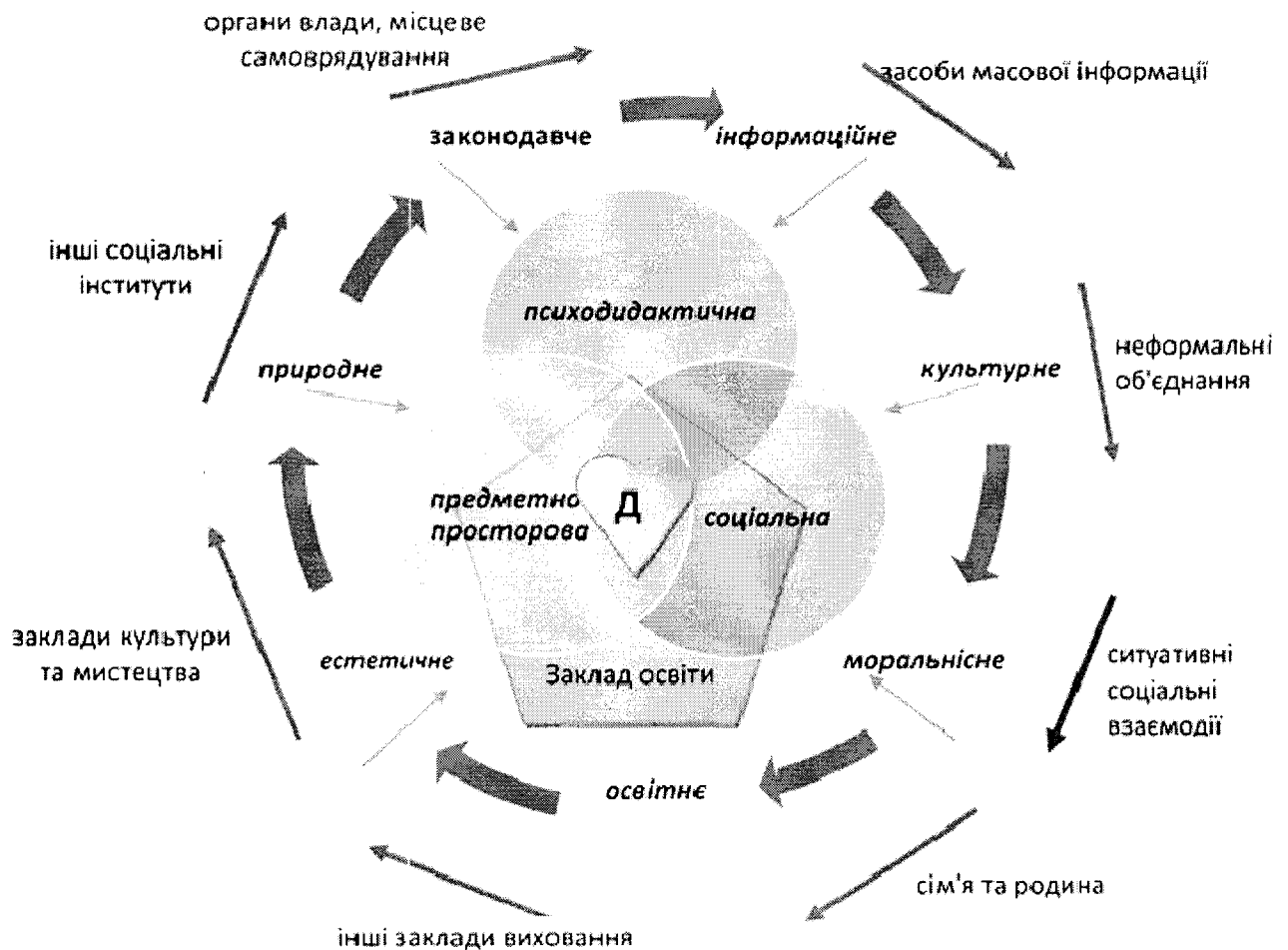
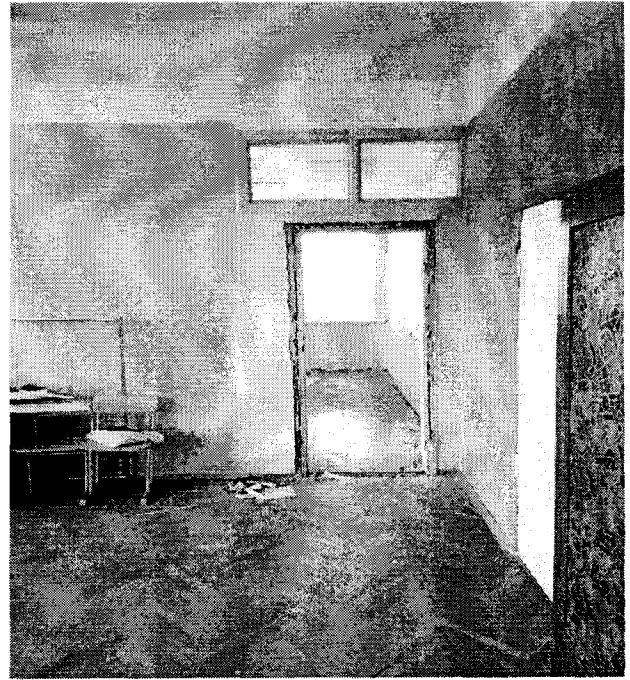
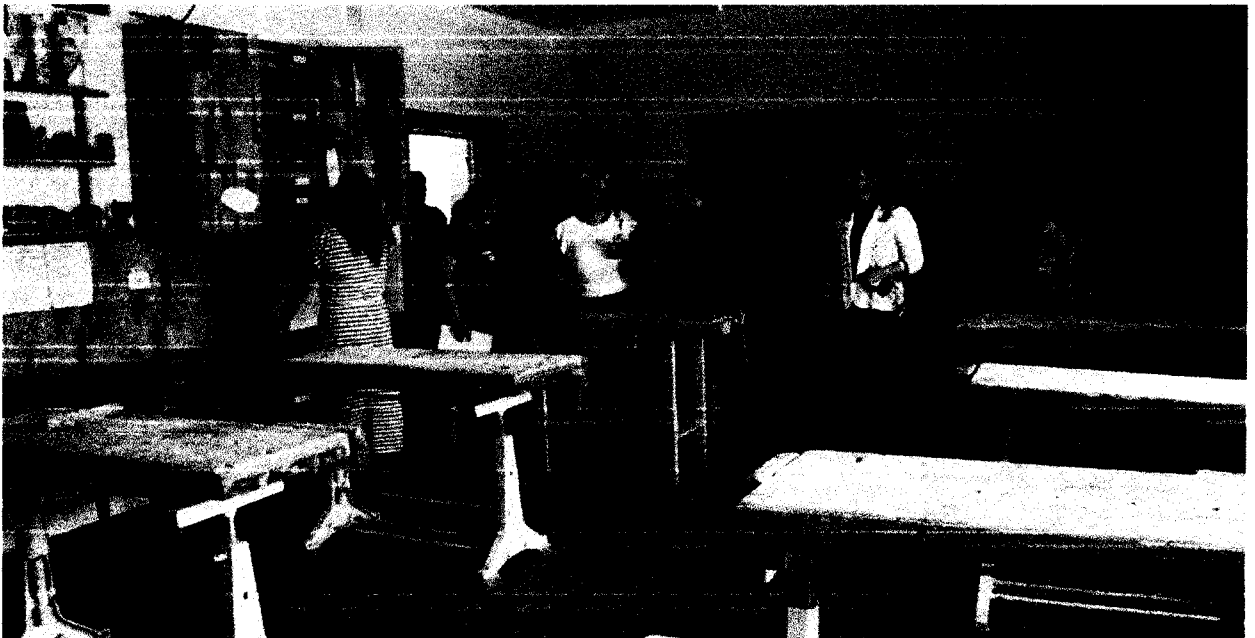

Рис. 1.1. Структура освітнього середовища та його детермінанти в діяльності закладу загальної середньої освіти

до Звіту про завершення дослідно-експериментальної
роботи за темою «Формування цілісного освітнього
середовища загальноосвітнього навчального закладу
засобами вальдорфської педагогіки»

**Реорганізація простору закладу освіти у відповідності до засад органічної
архітектури та людиновимірного дизайну**

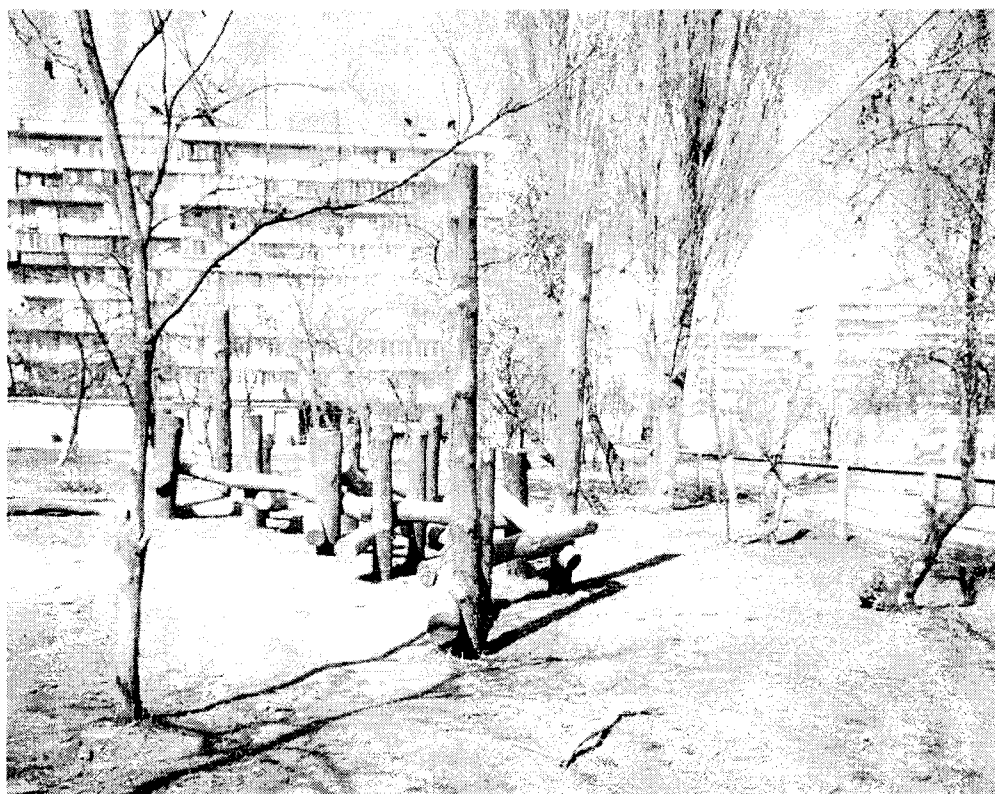
Майстерня

до Звіту про завершення дослідно-експериментальної
роботи за темою «Формування цілісного освітнього
середовища загальноосвітнього навчального закладу
засобами вальдорфської педагогіки»

Еко-майданчик СЗШ № 195

Лелеча вежа

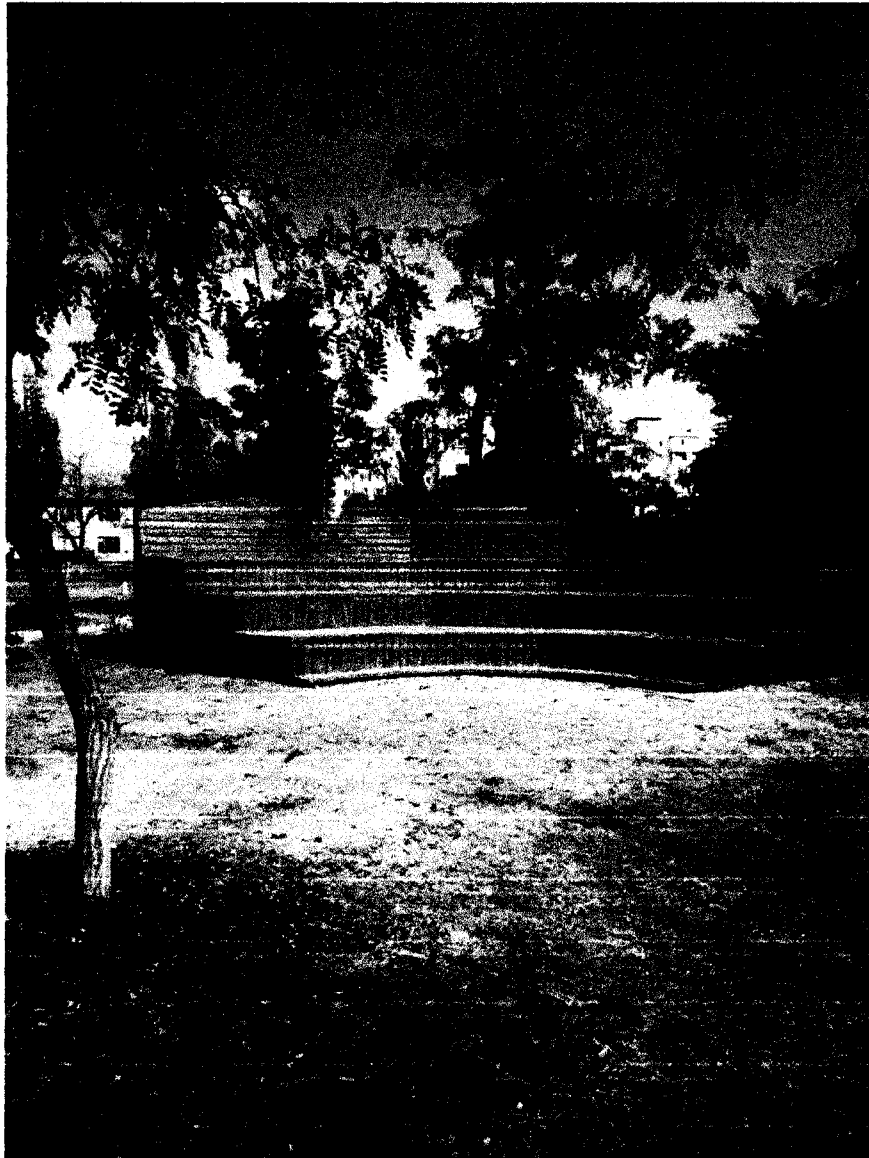

Ігровий майданчик «Бурелом»

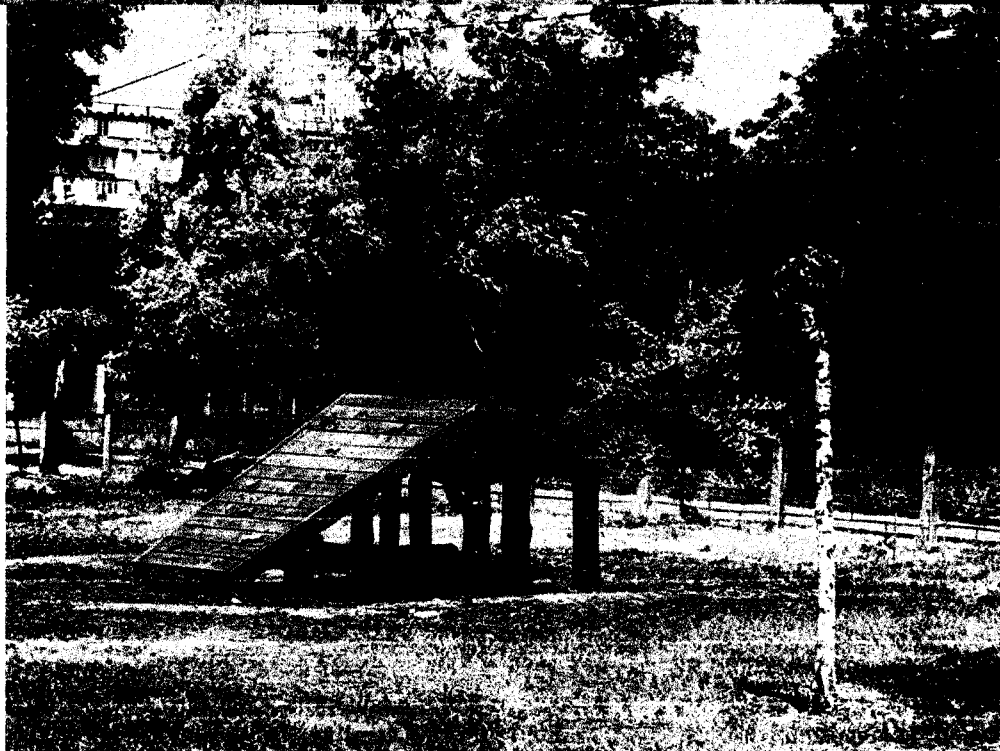
Будівництво Млина

Амфітеатр

Альтанка-скеледром

Вело-паркування

Ділянка для компосту

**Акція до Дня захисту дітей
(Відкриття Еко-майданчика)**

до Звіту про завершення дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки»

Рекомендовані навчальні проекти класів

1 кл **«Соціальний похід»** - вихід з батьками (кінець травня-початок червня)

2 кл **«Посівна»** (2 дні, 1 ніч, кінець травня-початок червня)

3 кл **«Врожай»** (2 дні, 1 ніч, вересень), **«Будівництво, ремесла»**

4 кл **«Краєзнавство»** - екскурсії містом, **«Тварини»** - Асканія-Нова (5 днів, кінець травня-початок червня)

5 кл **«Ботаніка»** - Полісся, Трахтемирів тощо (1 тиждень, вересень), **«Олімпійські ігри»** (1 тиждень, травень)

6 кл – **«Мінералогія»** - кар'єр, печери, скелелазіння (3-5 днів, вересень-жовтень), **«Різдвія традиції: колядування»** - Карпати (1 тиждень, січень), **«Середньовічний Бал»** (4-5 днів, травень), **Похід** (1 тиждень, червень)

7 кл **«Астрономія»** - спостереження зоряного неба (1-3 дні, вересень), **«Театр маріонеток»** - виступи (1 тиждень), **«Художня практика»** - Львів (1 тиждень, травень), **«Водний похід»** (1 тиждень, червень)

8 кл **«Зимовий туристичний похід»** - Карпати (1 тиждень, січень), **«Театральний проект»** - вистави (2 тижні, кінець травня-початок червня), **«Театральний фестиваль»** (1 тиждень, кінець травня-початок червня), **«Похід»** (1 тиждень, кінець травня-початок червня)

9 кл **«Сільськогосподарська практика»** (2 тижні, вересень\червень), **«Партнерський обмін»** (1-2 тижні), **«Виробнича практика»**, **виїзди протягом року** - соціальні проекти, біографії, практики (1-3 дні, п'ятниця+вихідні)

10 кл **«Лісова практика»** (2 тижні, вересень\червень), **«Партнерський обмін»** (1-2 тижні), **«Виробнича практика»**, **виїзди протягом року** - соціальні проекти, біографії, практики (1-3 дні, п'ятниця+вихідні)

11 кл **«Соціальна практика»** (2 тижні), **виїзди протягом року** - соціальні проекти, біографії, практики (1-3 дні, п'ятниця+вихідні), **«Випускний»** - похід.

до Звіту про завершення дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки»

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Косенко, Д. Ю. (2019а) Основні тенденції просторової організації та меблювання шкільного класу у першій третині XX сторіччя. *Art and Design*. № 3 (07), 64-76.
2. Косенко, Д. Ю. (2019b) Просторова організація класу та шкільне меблювання кінця XVIII – межі XX сторіччя. *Art and design*. №1, 105–116.
3. Косенко, Д. Ю. (2018). Сучасний шкільний клас в Україні: зонування та гнучка організація. *Технічна естетика і дизайн*. Вип. 14, 107–111.
4. Косенко, Д. Ю. (2017). Порівняльний аналіз габаритів та розміщення учнівських столів з різними формами робочої поверхні. *Теорія і практика дизайну. Мистецтвознавство*. Вип. 13, 144-156.
5. Косенко, Д. Ю. (2015). Учнівські меблі: розвиток, проблеми, тенденції. *Вісник КНУТД*, №3 (86), 254-262.
6. Мезенцева, О. І. (2014). Аналіз структурних компонентів середовища вальдорфської школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, (48), 103–110.
7. Мезенцева, О. (2015). Антропософські витоки вальдорфської педагогіки. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, *HUMANITARIUM* (Вип. 37), 122–131.
8. Мезенцева, О. І. (2016а). Змістовно-методичний компонент гармонізації особистості в середовищі Вальдорфської школи. *Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* (Вип. 20, Кн. 1). Київ: ІПВ НАПНУ, 332–345.
9. Мезенцева, О. І. (2016b). Концептуальні ідеї духовно-наукової антропології Рудольфа Штайнера. *Наука і освіта: науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, (№10'2016), 220–227.
10. Мезенцева, О. І. (2017). Міжнародні чинники розвитку загальної середньої освіти в Україні. *Український педагогічний журнал*, 4(12), 18–26.
11. Mezentseva, O. (2018). New Ukrainian School and Waldorf Education. *Український педагогічний журнал*, 4(16), 69–76.
12. Mezentseva, O. (2019). Centenary of Waldorf Education: the phases of school movement development. *Український педагогічний журнал*, 3(19), 31–37.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях

1. Mezentseva, O. (2019). Creating harmonious school learning environment: Waldorf Education perspective. *International Journal of Advanced Research*, 7 (7), 691–696.
2. Mezentseva, O. (2019). Improving the art of education in the daily activities of a Waldorf teacher. *Intellectual Archive journal*, vol.8, #3, 188–197.

Тези конференцій

1. Блекот Т. Готовність вчителів вальдорфських класів до інноваційної діяльності / Т. Блекот // Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 вересня 2013 року, Київ. За ред. О.І. Власової та ін. – К.: Гілея, 2014 – с.59-62
2. Блекот Т. М. Життєві компетенції як потреба часу/ Т. М. Блекот // Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ. За заг. ред. В.Б. Халамендик / Мін-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, ІАО, АБІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – 220 с – с.140-144

3. Жембровська Т.Ю. Організація гнучкого навчального простору в типовому класному приміщенні початкової школи / Т.Ю. Жембровська, наук. керівник Д.Ю. Косенко // Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів «Наукові розробки молоді на сучасному етапі», Том 1. Київ - 2016 р. – С. 221
4. Зименко Л. Р. Формування дитячого колективу в першому класі як головна умова успішності навчально-виховного процесу в майбутньому/ Л. Р. Зименко // Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ. За заг. ред. В.Б. Халамендик / Мін-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – 220 с – с.165-173
5. Зоц В. Н. Вальдорфская школа как перспективная составляющая современной системы образования/ В. Н.Зоц. // Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 вересня 2013 року, Київ. За ред. О.І. Власової та ін. – К.: Гілея, 2014 – с.28-32
6. Косенко Д. Ю. Учнівські меблі вітчизняних виробників: нові тенденції у дизайні. Теорія та практика дизайну: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, НАУ, 11 березня 2019 року); за ред. О.Т.Башти, О.П.Олійник, упоряд. Л.В.Обуховська. Київ: НАУ, 2019. С. 58–59.
7. Косенко Д. Ю. Простір сучасного шкільного класу: зонування та гнучка організація // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасного дизайну» – К. : КНУТД, 2018. – у 2 томах. Том 2. – С. 166–169.
8. Косенко Д. Ю., Лісовська А. В. Функціонування предметного оточення старшокласників у київських школах // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали XXIX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 31 жовтня 2017 року. – Вип. 29. – Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди", 2017. – С. 249–252
9. Косенко Д. Ю., Єгорова О. М. Критерії формування простору загальноосвітнього навчального закладу / Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали XXIX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 31 жовтня 2017 року. – Вип. 29. – Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди", 2017. – С. 244–248.
10. Косенко Д. Ю., Єгорова О. М., Шмельова О. Є. Оцінка якостей предметно-просторового середовища загальноосвітнього навчального закладу // Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVI Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (27-28 квітня 2017 р., Київ). - К. : КНУТД, 2017. - Т. 1 : Сучасні матеріали і технології виробництва виробів широкого вжитку та спеціального призначення. - С. 466-467.
11. Косенко Д. Ю., Лісовська А. В. Функціонування предметного оточення старшокласників у київських школах: матеріали польового дослідження // Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVI Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (27-28 квітня 2017 р., Київ). - К. : КНУТД, 2017. - Т. 1 : Сучасні матеріали і технології виробництва виробів широкого вжитку та спеціального призначення. - С. 468-469.
12. Косенко Д. Ю. Типологія учнівських меблів масового вітчизняного виробництва: стандартизація та асортимент // II Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю) «Регіональний дизайн і освіта: потенціал сучасності» (26–27 квітня 2017 р., Черкаси) – Черкаси, Вид. Вовчок О. Ю., 2017. – С. 141–145.
13. Косенко Д. Ю., Єгорова О. М. Критерії формування простору загальноосвітнього навчального закладу: приклад аналізу // II Всеукраїнська науково-практична конференція

- (з міжнародною участю) «Регіональний дизайн і освіта: потенціал сучасності» (26–27 квітня 2017 р., Черкаси) – Черкаси, Вид. Вовчок О. Ю., 2017. – С. 96–101.
14. Косенко Д. Ю. Самуель Акройт: біля витоків сучасного шкільного дизайну / Д.Ю. Косенко // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість митця в культурі». - 2016. – С. 98–100
15. Косенко Д. Ю., Жембровська Т. Ю. Організація гнучкого навчального простору в типовому класному приміщенні початкової школи // Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів "Наукові розробки молоді на сучасному етапі". Т. 1 : Секція "Нові наукові технології виробництва матеріалів, виробів широкого вжитку та спеціального призначення" : 28-29 квітня 2016 р. — К. : КНУТД, 2016. — С. 221.
16. Косенко Д. Ю., Кирилич А. Я. Формування функціональної програми проектування навчальних позашкільних закладів еколого-природничого профілю // Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів "Наукові розробки молоді на сучасному етапі". Т. 1 : Секція "Нові наукові технології виробництва матеріалів, виробів широкого вжитку та спеціального призначення" : 28-29 квітня 2016 р. — К. : КНУТД, 2016. — С. 222.
17. Косенко Д. Ю., Собчук О. В. Дошкільні меблі як засіб формування розвивального простору дитячих дошкільних закладів // Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів "Наукові розробки молоді на сучасному етапі". Т. 1 : Секція "Нові наукові технології виробництва матеріалів, виробів широкого вжитку та спеціального призначення" : 28-29 квітня 2016 р. — К. : КНУТД, 2016. — С. 226.
18. Косенко Д. Ю. Категорії формування предметно-просторового середовища навчального закладу / Д. Ю. Косенко // Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно-практической конференции «Современные направления теоретических и прикладных исследований '2014». - Вып. 3(36). Т. 18. Иваново: МАРКОВА А. Д. - С. 105-107
19. Косенко, Д. Ю. & Мезенцева, О. І. (2012). Предметно-просторова складова освітнього середовища: досвід вальдорфської школи. *Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно-практической конференции «Современные проблемы и пути их разрешения в науке, транспорте, производстве и образовании '2012», (Вып. 4. Том 25).* Одесса: КУПРИЕНКО, 60–67.
20. Куклева Е. А. Задачи уроков оркестра в вальдорфской школе / Е. А. Куклева // Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 вересня 2013 року, Київ. За ред. О.І. Власової та ін. – К.: Гілея, 2014 – с. 105-108
21. Любомирська О. А. Ботмерівська гімнастика: історія виникнення, основні засади та перспективи розвитку/ О. А. Любомирська // Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ. За заг. ред. В.Б. Халамендик / Мін-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – 220 с – с. 212-216
22. Мазур З. А. Евритмія як засіб гармонізації дитини / З. А. Мазур // Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ. За заг. ред. В.Б. Халамендик / Мін-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – 220 с – с. 199-211
23. Манжула М. В. Особенности рисования на доске: опыт эпохи Древней Греции/ М. В. Манжула // Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 вересня 2013 року, Київ. За ред. О.І. Власової та ін. – К.: Гілея, 2014 – с. 95-104

24. Мезенцева, О. І. (2012). Урок англійської мови у вальдорфській школі: з досвіду роботи. *Збірник матеріалів обласного семінару «Методичні особливості побудови уроку у вальдорфській школі»*, 43–51.
25. Мезенцева, О. І. (2013). Основні принципи вальдорфської педагогіки. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2012 рік*(Вип. 3), 69–72.
26. Мезенцева, О. І. (2014). Освітнє середовище вальдорфської школи. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні» 23-24 вересня 2013 року*. 33–40.
27. Мезенцева, О. І. (2014). Світовий вальдорфський педагогічний рух як соціально-культурний феномен сучасності. *Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація та ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства»* URL: http://www.psy.univ.kiev.ua/images/zbirnuk/Zbirnik_Tez_Ostanniy_vart_BBK.pdf
28. Мезенцева, О. І. (2015). Гармонізація педагогічних впливів на дитину з позицій антропології Рудольфа Штайнера. *Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ*. 79-91.
29. Москальова, Т. В. Питання – відповіді – питання. Відкриття поряд з нами (Біологія у 8 класі)/ Т. В. Москальова // *Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ*. За заг. ред. В.Б. Халамендик / Мін-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – 220 с – с.181-185
30. Москальова, Т. В. Створення відчуття подиву / Т. В. Москальова // *Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 вересня 2013 року, Київ*. За ред. О.І. Власової та ін. – К.: Гілея, 2014 – с.91-94
31. Ручка, Є. А. Евритмія як інноваційна складова артпедагогіки / Є. А.Ручка // *Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ*. За заг. ред. В.Б. Халамендик / Мін-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – 220 с – с.133-139
32. Семенова, Е.П. Задачукоделія в вальдорфской школе / Е.П. Семенова // *Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 вересня 2013 року, Київ*. За ред. О.І. Власової та ін. – К.: Гілея, 2014 – с.83-90
33. Сотникова, Т. Г. Дивовижне свято 1 вересня / Т. Г. Сотникова // *Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ*. За заг. ред. В.Б. Халамендик / Мін-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – 220 с – с.160-164

Інші праці

Посібники:

1. Косенко Д. Ю. Новий освітній простір: мотивуючий простір. Інформаційний посібник. Загальн. ред. А. Седоченко. Київ: Мінрегіонбуд України, МОН України, 2019. 251 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf

Програми:

1. Мезенцева О. І. & Косенко Д. Ю. (2019). *Освітня програма за вальдорфською педагогікою. Перший цикл початкової освіти (1-2 класи)*. Київ: НАІРІ.

Методичні рекомендації:

1. Мезенцева О. І. (2019). *Вчителю Вальдорфської школи. (Методичні рекомендації до Освітньої програми за вальдорфською педагогікою. Перший цикл початкової освіти. 1-2 класи)*. Київ: НАІРІ.

Педагогічні видання:

1. Блекот, Т.М. Суть життєвої компетентності як мети та результату вальдорфської педагогіки // *Вальдорфська педагогіка: в гармонії тіла, душі та духу : навчально-методичний посібник / упор. О. Передерій*. – Дніпро: Акцент ПП, 2016. – 120с., С.16-18
2. Карабанова, Е. В.Обучениечтению на урокеанглийскогоязыка в вальдорфскойшколе// *Вальдорфська педагогіка: в гармонії тіла, душі та духу : навчально-методичний посібник / упор. О. Передерій*. – Дніпро: Акцент ПП, 2016. – 120с., С.112-119
3. Мезенцева, О. І. (2012). Простір дитячої свободи. *Газета «Освіта України», №37 (1306)*. Київ: «Педагогічна преса». (с.11).
4. Мезенцева, О. І. (2014). Сучасний погляд на вальдорфську педагогіку. *Журнал «Методист» № 12(36)*. Київ: Видавництво групи «Шкільний світ». (с.49-52).
5. Мезенцева, О. (2014). Вальдорфська педагогіка у світі. *Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком 20(28)*. Київ: РА «Освіта України». (с.88-96).
6. Мезенцева, О. (2016). Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки. *Інноваційний пошук освітян Дніпровського району: від теорії до успіху. Випуск 2. Інформаційно-методичний збірник*. Київ: РНМЦ Дніпровського району. (с.22-27)URL: http://www.slideshare.net/nmcDnKyiv/2-70657594?from_action=save
7. Мезенцева, О. (2016). Учительсько-батьківське партнерство як умова гармонійного виховання дитини. *Вальдорфська педагогіка: в гармонії тіла, душі та духу : навчально-методичний посібник*. Дніпро: Акцент. (с.35-44).
8. Мезенцева, О. (2019). Удосконалення мистецтва виховання в повсякденній діяльності вчителя Вальдорфської школи. *Педагогіка, спрямована у майбутнє (до 100-річчя вальдорфської педагогіки)*. Бібліотека журналу «Управління школою» Вип.8 (199). (с.20-27).
9. Mezentsseva, O. (2019). Trotz wirtschaftlicher und politischer Instabilität. *100 Jahre Erziehung zur Freiheit. Waldorfpädagogik in den Ländern der Welt*. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, (с.70-71).
10. Тимченко, М.Б. Проектно-практическаядеятельность в вальдорфскойшколе// *Вальдорфська педагогіка: в гармонії тіла, душі та духу : навчально-методичний посібник / упор. О. Передерій*. – Дніпро: Акцент ПП, 2016. – 120с., С.25-35

Науково-популярні та дискусійні публікації:

1. Косенко Д. Ю. Новий освітній простір для нової української школи: місія нездійснена?! [Електронний ресурс] // *Освітня політика: портал громадських експертів*. – опубліковано 09.01.2018. – режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1115-novij-osvitnij-prostir-dlya-novoji-ukrajinskoji-shkoli-misiya-nezdijsnena>
2. Косенко Д. Ю.Освітній простір НУШ: рекомендації та реальні можливості ?! [Електронний ресурс] // *Освітня політика: портал громадських експертів*. – опубліковано 02.04.2018. – режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1163-osvitnij-prostir-nush-rekomendatsiji-ta-realni-mozhливostyami>
3. Косенко Д. Ю. Якість освітнього простору: підходи, критерії, інструменти оцінювання. [Електронний ресурс] // *Освітня політика: портал громадських експертів*. – Опубліковано 13.05.2019. – URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1339-yakist-osvitnogo-prostoru-pidkhodi-kriteriji-instrumenti-otsinyuvannya>

4. Косенко, Д. Ю. Як створити шкільний простір, що мотивуватиме учнів навчатися. [Електронний ресурс] // Нова українська школа. – Опубліковано 14.12.2018. – URL: <http://nus.org.ua/articles/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shho-motyvuvatyme-uchniv-navchatysya/>
5. Мезенцева, О.І. Всеукраїнська громадська організація "Асоціація вальдорфських ініціатив в Україні" про захистімен «Вальдорф» та «Рудольф Штайнер» в Україні «Дитина. Waldorf+» № 4, 2013, с.51-54 [Інтернет ресурс] Режим доступу: <http://www.nairi.org.ua/dytyna-waldorf/index.php>
6. Мезенцева О. Про стан впровадження вальдорфської педагогіки в Україні/ журнал «Дитина. Waldorf+» № 3, 2014, с.88-103 [Інтернет ресурс] Режим доступу: <http://www.nairi.org.ua/dytyna-waldorf/>
7. Спасіченко Я. Образне мислення та створення казок [Інтернет ресурс] Режим доступу: <http://dytynawaldorf.com.ua/articles-list/obrazne-myslennya-ta-stvorennya-kazok/>

Дипломні роботи:

1. Жембровська Т. Ю. Організація гнучкого навчального простору початкової школи. Дипломна робота ОС «Магістр» за спеціальністю «Дизайн», 2017. Керівник Сафронова О. О., Косенко Д. Ю.
2. Лісовська А. В. Система меблювання навчальних приміщень старшої школи. Дипломна робота ОС «Магістр» за спеціальністю «Дизайн», 2018. Керівник Кисіль С. С., Косенко Д. Ю. Диплом I ступеню в номінації «Дизайн інтер'єру» XXVII огляду-конкурсу дипломних проектів архітектурних та художніх спеціальностей закладів вищої освіти за міжнародною участю. Полтава, 05–09 листопада 2018 р.
3. Єгорова О. М. Формування гнучкого навчального простору початкової школи. Дипломна робота ОС «Магістр» за спеціальністю «Дизайн», 2018. Керівник Кисіль С. С., Косенко Д. Ю. Диплом II ступеню в номінації «Дизайн інтер'єру» XXVII огляду-конкурсу дипломних проектів архітектурних та художніх спеціальностей закладів вищої освіти за міжнародною участю. Полтава, 05–09 листопада 2018 р.

Дисертація:

1. Мезенцева, О. І. (2019). Соціально-педагогічні основи гармонізації виховного середовища дитини в діяльності Вальдорфських шкіл. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктор філософії) за спеціальністю 13.00.05–соціальна педагогіка. Інститут проблем виховання НАПН України, Київ.

до Звіту про завершення дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування цілісного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами вальдорфської педагогіки»

Відомості про апробацію результатів дослідно-експериментальної роботи

Міжнародні науково-практичні конференції: «Навчально-методичне забезпечення Вальдорфських шкіл України» (Київ, 2012); «Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства» (Київ, 2012 та Київ, 2014); Інтернет-конференція «Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті 2012» (2012); V, VII та VIII Міжнародних конференціях вчителів Вальдорфських шкіл (Кассель, Німеччина, 2013, 2015, 2016); «Визнати майбутнє означає наважитись на сьогодні» (Дрезден, Німеччина, 2014); «Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів» (Київ, 2014); «Пошук нових імпульсів щодо виховання особистості, здатної до саморозвитку та самовиховання. Досвід вальдорфської педагогіки» (Одеса, 2015); «Формування соціальної відповідальності в контексті сучасних цивілізаційних викликів: досвід вальдорфської педагогіки» (Дніпро, 2016); «Аспекти ефективності роботи органів самоуправління у Вальдорфських дитячих садках» (Одеса, 2016); «Виклики часу та роль вальдорфської педагогіки» (Єреван, Вірменія, 2016); Міжнародний Форум до 100-річчя вальдорфської педагогіки «Навчати бачити світ, любити світ, змінювати світ» (Київ, 2019);

Засідання Міжнародної Ради Штайнер / Вальдорфської освіти «Гаазьке коло» (Internationale Konferenz der Waldorf/Steinerschulen (Haager Kreis)) (2017-2019); Загальні збори ВГО «Асоціація вальдорфських ініціатив в Україні» (2012-2019);

Всеукраїнські науково-практичні конференції: «Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал» (Київ, 2013); «Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні» (Київ, 2013); «Виховний потенціал сучасної освіти: теоретичні засади та практичні досягнення» (Київ, 2014); «Вальдорфська педагогіка – шлях до самодостатньої особистості» (Кривий Ріг, 2016); «Теоретико-методологічні засади та світоглядні орієнтири національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» (Київ, 2016); «Особливості формування життєвої компетентності учнів Вальдорфської школи» (Кривий Ріг, 2017); «Формування життєвих компетентностей старшокласників засобами вальдорфської педагогіки» (Кривий Ріг, 2019); Всеукраїнські педагогічні читання до 100-річчя вальдорфської педагогіки «Педагогіка, спрямована у майбутнє» (Одеса, 2019).

Додаток 7

до Звіту про завершення дослідно-експериментальної
роботи за темою «Формування цілісного освітнього
середовища загальноосвітнього навчального закладу
засобами вальдорфської педагогіки»

**Міжнародний Форум до 100-річчя вальдорфської педагогіки «Навчати
бачити світ, любити світ, змінювати світ» (Київ, 2019)**

